

دکتر فاطمه قتادیان، روانشناس:

کودک را برای حضور در هیئت‌های مذهبی از نظر ذهنی و عاطفی آماده کنید

محبوبه قربانی

حضور کودک در هیئت، زمانی که با آگاهی کامل از نیازهای روانی و عاطفی‌اش همراه باشد، می‌تواند پذیرای هیئت‌ها و مراسم مذهبی باشد. دکتر فاطمه قتادیان، روانشناس، معتقد است: «خانواده باید از قبل کودک را با داستان‌های مهربانی امام حسین(ع) آشنا کند تا تجربه‌ای ایمن و مثبت از مراسم داشته باشد.» در این تجربه‌ها، راهنماهای کار بردی بسیاری والدین، خادمین و مسئولان هیئت‌ها ارائه می‌دهند تا با درک نیازهای روان شناختی کودک، مجالس عزاداری را به تجربه‌ای مثبت، آرام و ماندگار تبدیل کنند؛ تجربه‌ای که در آن غم‌های آیینی، با امید و امنیت آمیخته شود. برای آشنایی با جزئیات این راهکارها، ادامه مصاحبه را بخوانید. ■■■

از منظر روان شناسی رشد، حضور در جمعیت‌ها با هیجان‌ها بالا مانند مراسم روضه برای کودکان چه تأثیرات شناختی و عاطفی دارد؟ آیا این فضا برای کودک یک «تجربه مثبت» محسوب می‌شود یا ممکن است به «اضطراب محیطی» دامن بزند؟

در روانشناسی اسلامی، کودک زیر هفت سال «بازی و تحرک» نیاز اصلی اوست. حضور در جمع بر احساس اگر کوتاه و بی‌ادامه باشد، حس تعلق به عق و عقب به اهل بیت را می‌پروراند، اما اگر طولانی و همراه با صدمات شدید باشد، می‌تواند «دلهره محیطی» ایجاد کند. اصل اسلامی: «بر فرج» - هیچ تکلیفی نباید کودک را به تنگ بیچاره

در حالی که برخی معتقدند حضور در مجالس غمگین، روحیه کودک را تضعیف می‌کند، از نظر علمی، مواجهه کودک با مفهوم «غم» و «سنگواری» در محیط‌های اجتماعی چه کمکی به «هوش هیجانی» و «تاب‌آوری» او می‌کند؟ در روایات، گریه بر امام حسین(ع) مایه تربیت قلب است. مواجهه اصولی با غم جمعی، کودک را با «سوگ آیینی» آشنا می‌کند که در آن اندوه، هدف دارد و همراه با امید است. این کار همدلی را افزایش داده و به کودک می‌آموزد غم، بخشی از زندگی است که با صبر و یادش الهی همراه می‌شود (قرآن: «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ»). تاب‌آوری یعنی توانایی بازگشت به حالت عادی پس از اندوه.

در روضه‌ها گاهی از واژه‌ها یا صحنه‌هایی استفاده می‌شود که بار خشونت کلامی دارند. از نظر روان شناسی، شنیدن چگونگی مفاهیمی برای کودکان زیر هفت سال آسیب‌زاست؟ سخنرانان و مداحان برای حفظ سلامت روان کودکان در عین بیان حقایق تاریخی، باید چه اصول «زبان کودکان» را رعایت کنند؟

در روایت واقعه عاشورا برای کودکان باید از بیان مفاهیم و صحنه‌های آسیب‌زا مانند شرح جزئیات بریدن، آتش زدن، توهین به دشمنان یا واژه‌های خشن یا تهدیدهای ترسناک پرهیز کرد. از منظر تربیت‌اسلامی، زبان کودکانه باید متناسب با سن و درک کودک باشد؛ به همین دلیل بهتر است به جای تمرکز بر صحنه‌های درناک، بر شجاعت، وفاداری، ایثار و پایداری به عهد و پیمان تأکید شود. همچنین به جای توضیح چگونگی آزار و اذیت شخصی‌های واقعه کرپلا، می‌تواند از عبارات‌هایی

مانند «آنها را اذیت کردند» استفاده کرد. روایت نیز بهتر است با بیان پیروزی معنوی، رضایت الهی و پاداش بهیشتی به پایان برسد تا احساس امید و آرامش در کودک شکل بگیرد. استفاده از تشبیه‌های ملموس، لطیف و مهربان، مانند «مثل گلبرگی که آرام روی زمین می‌افتد» می‌تواند به انتقال مفاهیم کمک کند، بدون آنکه ذهن کودک درگیر تصاویر خشن و آزاردهنده شود.

تفاوت «همدلی عاطفی» با «همذات پنداری مخرب» در چیست؟ چگونه می‌توانیم به جای ترساندن کودک، حس کنجکاوی و محبت او را نسبت به شخصیت‌های عاشورایی برانگیزیم؟ همدلی عاطفی زمانی شکل می‌گیرد که کودک بتواند با احساسات شخصیت‌های واقعه کرپلا ارتباط برقرار کند، اما در عین حال احساس امنیت خود را حفظ کند. در این حالت کودک می‌گوید: «من برای غم امام حسین(ع) ناراحتم، اما در امنیت هستم و می‌توانم خوب باشم.» این نوع همدلی از نگاه تربیت‌اسلامی مطلوب است، زیرا علاوه بر برانگیختن محبت و دلسوزی، احساس آرامش و امنیت روانی کودک را نیز حفظ می‌کند.

در مقابل، همذات پنداری مخرب زمانی رخ می‌دهد که کودک خود را به طور کامل جای قربانیان حادثه قرار دهد و دچار ترس و اضطراب شود؛ برای مثال با خود فکر کند: «ممکن است برای من هم چنین اتفاقی بیفتد.» برای پیشگیری از این وضعیت، لازم است بزرگ‌ترها بر تفاوت شرایط تاریخی تأکید کنند و به کودک یادآور شوند که آن حوادث مربوط به گذشته است و اکنون او در محیطی امن زندگی می‌کند. همچنین بهتر است به جای تمرکز بر صحنه‌های اندوهناک و ترس‌آفرین، حس کنجکاوی، محبت و الگوگیری از فضایل اخلاقی را در کودک تقویت کنند؛ برای نمونه با بیان داستان‌هایی از سخاوت، مهربانی، گذشتگی، نامه‌ها و رفتن محبت‌آمیز امام حسین(ع) با کودک و اطرافیان، زمینه آشنایی عمیق‌تر و سالم‌تر کودک با فرهنگ عاشورا را فراهم آورد.

ویژگی‌های یک فضای مطلوب برای حضور کودکان در مراسم مذهبی چیست؟ مثلاً ضرورت وجود فضاهای باز، نور پردازی، یا تکنیک فضای بازی از فضای اصلی مجلس. برای حضور کودکان در مراسم مذهبی، به‌ویژه در سنین

برای آنکه حضور کودک در مراسم عزاداری تجربه‌ای آرام، ایمن و همراه با احساس خوب باشد، بهتر است خانواده از قبل به لحن و فضای عاطفی و آرامش‌بخش برای این فضا آماده کنند. شنب پیش از مراسم می‌توان داستانی کوتاه و متناسب با سن کودک از بخشش، مهربانی، شجاعت یا وفاداری امام حسین(ع) برای او تعریف کرد تا تصویری مثبت و الهام‌بخش در ذهنش شکل بگیرد

پایین، لازم است فضای فیزیکی متناسب با نیازهای آنان فراهم شود. بهتر است بخش بازی و فعالیت کودکان از محل اصلی مراسم با استفاده از دیوار شیشه‌ای، فضای عاطفی و تزیینی بر جای بگذارند و خاطرهای ناخوشایند از فضای مذهبی در ذهن او ایجاد کنند. اگر کودکی در حال دودیدن یا بازی کردن است، به جای تنبیه یا تندی، بهتر است او را به فضایی مناسب‌تر مانند حیاط یا بخش ویژه کودکان هدایت کنند تا انرژی خود را در محیطی امن و متناسب تخلیه کند. این شیوه رفتار با سیره اسلامی نیز هماهنگ است، چراکه مهربانی، مسددا را و احترام به کودکان از آموزه‌های مهم دینی به شمار می‌آید و چنان‌که در روایات آمده است، مدارا با کودکان نشانه بزرگواری و حسن خلق انسان است.

برای آنکه حضور کودک در مراسم عزاداری تجربه‌ای آرام، ایمن و همراه با احساس خوب باشد، بهتر است خانواده از قبل به لحاظ ذهنی و عاطفی او را برای این فضا آماده کنند. شب پیش از مراسم می‌توان داستانی کوتاه و متناسب با سن کودک از بخشش، مهربانی، شجاعت و وفاداری امام حسین(ع) برای او تعریف کرد تا تصویری مثبت و الهام‌بخش در ذهنش شکل بگیرد. صبح روز مراسم نیز والدین می‌توانند با زبانی ساده و اطمینان‌بخش توضیح دهند: «امشب آدم‌های زیادی دور هم جمع می‌شوند تا یاد قهرمان مهربان ما را زنده نگه دارند. ممکن است صدماتی بلند باشد، اما هیچ چیز ترسناکی وجود ندارد.»

پیش از حرکت، بهتر است میان والد و کودک یک قرار روشن و آرامش‌بخش گذاشته شود؛ برای مثال به او گفته شود: «هر وقت احساس کردی خسته شده‌ای یا خواستی کمی بیرون برویم، فقط دست مارتش و به من بگو.» این توافق ساده به کودک احساس امنیت و کنترل بیشتری می‌دهد. همچنین اجازه دادن به کودک برای همراه بردن یک اسباب‌بازی کوچک، عروسک مورد علاقه یا حتی لیوان شخصی‌اش می‌تواند به او حس آرامش و اطمینان بدهد و سازگاری او را با فضای جدید مرتب‌کنیم؟ «چنین بر خوردی کودک را از یک تماشاگر مثبتی از این مکان در او نقش ببندد؟

در برخورد با کودکان در هیئت‌ها و مراسم مذهبی، خادمان و برگزارکنندگان باید رویکردی مهربانه، صبوریانه و تربیتی داشته باشند. هنگامی که کودکی بی‌قرار است یا رفتاری پر جنب‌وجوش دارد، بهتر است خادم یا لیخنند و آرامش به او نزدیک شود و با پیشنهاد مشارکت در کارهای ساده، حس ارزشمندی و تعلق را در او تقویت کند؛ برای مثال بگوید: «دوست داری به من کمک کنی؟ آب بین مردم پخش کنیم یا کفش‌ها را مرتب کنیم؟» چنین برخوردی کودک را از یک تماشاگر مثبتی از این مکان در او نقش ببندد؟

برای آنکه حضور کودک در مراسم عزاداری تجربه‌ای آرام، ایمن و همراه با احساس خوب باشد، بهتر است خانواده از قبل به لحاظ ذهنی و عاطفی او را برای این فضا آماده کنند. شب پیش از مراسم می‌توان داستانی کوتاه و متناسب با سن کودک از بخشش، مهربانی، شجاعت و وفاداری امام حسین(ع) برای او تعریف کرد تا تصویری مثبت و الهام‌بخش در ذهنش شکل بگیرد. صبح روز مراسم نیز والدین می‌توانند با زبانی ساده و اطمینان‌بخش توضیح دهند: «امشب آدم‌های زیادی دور هم جمع می‌شوند تا یاد قهرمان مهربان ما را زنده نگه دارند. ممکن است صدماتی بلند باشد، اما هیچ چیز ترسناکی وجود ندارد.»

پیش از حرکت، بهتر است میان والد و کودک یک قرار روشن و آرامش‌بخش گذاشته شود؛ برای مثال به او گفته شود: «هر وقت احساس کردی خسته شده‌ای یا خواستی کمی بیرون برویم، فقط دست مارتش و به من بگو.» این توافق ساده به کودک احساس امنیت و کنترل بیشتری می‌دهد. همچنین اجازه دادن به کودک برای همراه بردن یک اسباب‌بازی کوچک، عروسک مورد علاقه یا حتی لیوان شخصی‌اش می‌تواند به او حس آرامش و اطمینان بدهد و سازگاری او را با فضای جدید مرتب‌کنیم؟ «چنین بر خوردی کودک را از یک تماشاگر مثبتی از این مکان در او نقش ببندد؟

منفعل به عضوی فعال و همراه در مراسم تبدیل می‌کند. در مقابل، استفاده از برچسب‌هایی مانند «شیطان»، «بی‌ادب» یا سرزنش و تحقیر کودک می‌تواند آثار منفی عاطفی و تربیتی بر جای بگذارد و خاطرهای ناخوشایند از فضای مذهبی در ذهن او ایجاد کند. اگر کودکی در حال دودیدن یا بازی کردن است، به جای تنبیه یا تندی، بهتر است او را به فضایی مناسب‌تر مانند حیاط یا بخش ویژه کودکان هدایت کنند تا انرژی خود را در محیطی امن و متناسب تخلیه کند. این شیوه رفتار با سیره اسلامی نیز هماهنگ است، چراکه مهربانی، مسددا را و احترام به کودکان از آموزه‌های مهم دینی به شمار می‌آید و چنان‌که در روایات آمده است، مدارا با کودکان نشانه بزرگواری و حسن خلق انسان است.

برای آنکه حضور کودک در مراسم عزاداری تجربه‌ای آرام، ایمن و همراه با احساس خوب باشد، بهتر است خانواده از قبل به لحاظ ذهنی و عاطفی او را برای این فضا آماده کنند. شب پیش از مراسم می‌توان داستانی کوتاه و متناسب با سن کودک از بخشش، مهربانی، شجاعت و وفاداری امام حسین(ع) برای او تعریف کرد تا تصویری مثبت و الهام‌بخش در ذهنش شکل بگیرد. صبح روز مراسم نیز والدین می‌توانند با زبانی ساده و اطمینان‌بخش توضیح دهند: «امشب آدم‌های زیادی دور هم جمع می‌شوند تا یاد قهرمان مهربان ما را زنده نگه دارند. ممکن است صدماتی بلند باشد، اما هیچ چیز ترسناکی وجود ندارد.»

پیش از حرکت، بهتر است میان والد و کودک یک قرار روشن و آرامش‌بخش گذاشته شود؛ برای مثال به او گفته شود: «هر وقت احساس کردی خسته شده‌ای یا خواستی کمی بیرون برویم، فقط دست مارتش و به من بگو.» این توافق ساده به کودک احساس امنیت و کنترل بیشتری می‌دهد. همچنین اجازه دادن به کودک برای همراه بردن یک اسباب‌بازی کوچک، عروسک مورد علاقه یا حتی لیوان شخصی‌اش می‌تواند به او حس آرامش و اطمینان بدهد و سازگاری او را با فضای جدید مرتب‌کنیم؟ «چنین بر خوردی کودک را از یک تماشاگر مثبتی از این مکان در او نقش ببندد؟

برای آنکه حضور کودک در مراسم عزاداری تجربه‌ای آرام، ایمن و همراه با احساس خوب باشد، بهتر است خانواده از قبل به لحاظ ذهنی و عاطفی او را برای این فضا آماده کنند. شب پیش از مراسم می‌توان داستانی کوتاه و متناسب با سن کودک از بخشش، مهربانی، شجاعت و وفاداری امام حسین(ع) برای او تعریف کرد تا تصویری مثبت و الهام‌بخش در ذهنش شکل بگیرد. صبح روز مراسم نیز والدین می‌توانند با زبانی ساده و اطمینان‌بخش توضیح دهند: «امشب آدم‌های زیادی دور هم جمع می‌شوند تا یاد قهرمان مهربان ما را زنده نگه دارند. ممکن است صدماتی بلند باشد، اما هیچ چیز ترسناکی وجود ندارد.»

پیش از حرکت، بهتر است میان والد و کودک یک قرار روشن و آرامش‌بخش گذاشته شود؛ برای مثال به او گفته شود: «هر وقت احساس کردی خسته شده‌ای یا خواستی کمی بیرون برویم، فقط دست مارتش و به من بگو.» این توافق ساده به کودک احساس امنیت و کنترل بیشتری می‌دهد. همچنین اجازه دادن به کودک برای همراه بردن یک اسباب‌بازی کوچک، عروسک مورد علاقه یا حتی لیوان شخصی‌اش می‌تواند به او حس آرامش و اطمینان بدهد و سازگاری او را با فضای جدید مرتب‌کنیم؟ «چنین بر خوردی کودک را از یک تماشاگر مثبتی از این مکان در او نقش ببندد؟

برای آنکه حضور کودک در مراسم عزاداری تجربه‌ای آرام، ایمن و همراه با احساس خوب باشد، بهتر است خانواده از قبل به لحاظ ذهنی و عاطفی او را برای این فضا آماده کنند. شب پیش از مراسم می‌توان داستانی کوتاه و متناسب با سن کودک از بخشش، مهربانی، شجاعت و وفاداری امام حسین(ع) برای او تعریف کرد تا تصویری مثبت و الهام‌بخش در ذهنش شکل بگیرد. صبح روز مراسم نیز والدین می‌توانند با زبانی ساده و اطمینان‌بخش توضیح دهند: «امشب آدم‌های زیادی دور هم جمع می‌شوند تا یاد قهرمان مهربان ما را زنده نگه دارند. ممکن است صدماتی بلند باشد، اما هیچ چیز ترسناکی وجود ندارد.»

پیش از حرکت، بهتر است میان والد و کودک یک قرار روشن و آرامش‌بخش گذاشته شود؛ برای مثال به او گفته شود: «هر وقت احساس کردی خسته شده‌ای یا خواستی کمی بیرون برویم، فقط دست مارتش و به من بگو.» این توافق ساده به کودک احساس امنیت و کنترل بیشتری می‌دهد. همچنین اجازه دادن به کودک برای همراه بردن یک اسباب‌بازی کوچک، عروسک مورد علاقه یا حتی لیوان شخصی‌اش می‌تواند به او حس آرامش و اطمینان بدهد و سازگاری او را با فضای جدید مرتب‌کنیم؟ «چنین بر خوردی کودک را از یک تماشاگر مثبتی از این مکان در او نقش ببندد؟

اگر آرامش مجلس به هم خورد، بهتر است با محبت او را در آغوش گرفت و برای مدتی کوتاه به بیرون برد. سیره پیامبر اکرم(ص) نیز نشان می‌دهد که ایشان هیچ‌گاه کودک را به دلیل بازی و نشاط طبیعی‌شان سرزنش نمی‌کردند و با مهربانی و صبر با آنان رفتار می‌کردند.

آیا حضور طولانی‌مدت برای برخی کودکان مناسب است؟ در صورت ماندن بخش آب، بر گردن بازی‌های گروهی زیر نظر یک بزرگ‌تر یا برای هیئت خانگی کوتاه و متناسب با سن کودکان استفاده کرد. در تربیت اسلامی نیز بر توجه به نیاز کودک به بازی و تحرک تأکید شده است. بنابراین نیاید از کودکان انتظار داشت ساعت‌های طولانی بی‌حرکت و ساکت بنشینند.

آیا می‌توان از دو کودک انتظار یک رفتار را داشت؟ مثلاً بعضی می‌نشینند عذارای یا سینه‌زنی می‌کنند، اما کودک دیگر ترجیح می‌دهد به حیاط مسجد یا هیئت برود و با همسالانش بازی کند. به نظر شما علت چیست و والدین چه رفتاری را باید داشته باشند؟

همه کودکان شبیه یکدیگر نیستند. ممکن است دو کودک با وجود تربیت یکسان، خلق‌وخو و رفتارهای متفاوتی داشته باشند؛ یکی آرام و درونگرا باشد و دیگری پرتحرک و بیرونگرا. هیچ‌کدام از این ویژگی‌ها ناقص ضعف محسوب نمی‌شود. والدین با آرزوی مقایسه کردن کودکان با یکدیگر، مانند گفتن «ببین پسرخاله‌ات چقدر آرام نشسته»، پرهیز کنند و به هر کودک اجازه دهند متناسب با روحیات خود با فضای عزاداری ارتباط برقرار کند؛ یکی با نشستن و گوش دادن، دیگری با نقاشی یا فعالیت‌های متناسب با سن خود. در فرهنگ دینی نیز با کودکان با مهربانی و متناسب با ویژگی‌هایشان برخورد می‌شود و نقل شده است که امام حسین(ع) با کودکانی که در اطراف خیمه‌ها بازی و رفتار می‌کردند، با محبت رفتار می‌کرد.

به عنوان سؤال پایانی: پس از پایان مراسم، والدین چگونه باید «تجربه حضور» را برای کودک تحلیل کنند؟ آیا لازم است درباره آنچه کودک دیده یا شنیده با او صحبت کنند یا اجازه دهیم خودش در حافظه‌اش پردازش کند؟

بهتر است والدین روز بعد از مراسم، در زمانی که کودک خسته نیست، درباره تجربه او گفت‌وگو کنند و با یک سؤال باز مانند «درباره چه چیزی در هیئت برایت جالب بود؟» یا «چه چیزی تو را ناراحت کرد؟» فرصت بیان احساسات را به او بدهند. اگر کودک برداشت نادرستی از برخی صحنه‌ها داشته باشد، والدین می‌توانند با زبانی ساده و آرام آن را اصلاح کنند و احساسات او را بپذیرند. همچنین خوب است پیام‌های مراسم را به رفتارهای مثبت روزمره پیوند بزنند؛ برای مثال، به یاد امام حسین(ع) مهربانی و کمک به دیگران را تمرین کنند. اطمینان دادن به کودک که آن اتفاقات مربوط به گذشته است و اکنون در امنیت کامل قرار دارد نیز اهمیت زیادی دارد. کودک تمایلی به صحبت نداشته، نباید او را تحت فشار قرار داد؛ کافی است بدانند هر زمان بخواهند، والدین با حوصله به حرف‌هایش گوش خواهند داد.

مادر خانواده می‌گوید: «می‌خواهیم بچه‌ها بفهمند عاشورا فقط گریه نیست، یعنی کنار مظلوم ایستادن. وقتی خوششان در توزیع بسته‌ها کمک می‌کنند، مفهوم اینتر را عینی می‌بینند.»

این پیوند میان سوگواری و مسئولیت اجتماعی، همان نقطه‌ای است که فرهنگ عاشورا را از یک آیین صرف، به یک سبک زندگی تبدیل می‌کند.

خانواده ایرانی: وفادار به دستگاه حسین(ع)؛ اگر به حافظه جمعی ایرانیان نگاه کنیم، بسیاری از خاطرات مشترک نسل‌ها با محرم گره خورده است؛ از نذرهای ساده خانگی تا هیئت‌های پرشور محلی. این تداوم تاریخی، بی‌تردید بدون نقش آفرینی زنان ممکن نبود. مادران را، صبوری و خلایق، فرهنگ حسینی را در متن خانه نگه داشته‌اند؛ از قه‌های شبانه گرفته تا سفره‌های نذری و از

مادر خانواده می‌گوید: «می‌خواهیم بچه‌ها بفهمند عاشورا فقط گریه نیست، یعنی کنار مظلوم ایستادن. وقتی خوششان در توزیع بسته‌ها کمک می‌کنند، مفهوم اینتر را عینی می‌بینند.»

این پیوند میان سوگواری و مسئولیت اجتماعی، همان نقطه‌ای است که فرهنگ عاشورا را از یک آیین صرف، به یک سبک زندگی تبدیل می‌کند.

خانواده ایرانی: وفادار به دستگاه حسین(ع)؛ اگر به حافظه جمعی ایرانیان نگاه کنیم، بسیاری از خاطرات مشترک نسل‌ها با محرم گره خورده است؛ از نذرهای ساده خانگی تا هیئت‌های پرشور محلی. این تداوم تاریخی، بی‌تردید بدون نقش آفرینی زنان ممکن نبود. مادران را، صبوری و خلایق، فرهنگ حسینی را در متن خانه نگه داشته‌اند؛ از قه‌های شبانه گرفته تا سفره‌های نذری و از

تکنیک، اعتمادشان آسیب می‌بیند.»

الگوگیری از زنان کرپلا: نقش زن در حماسه عاشورا، فقط در اشک و سوگواری خلاصه نمی‌شود. اگر پیام کرپلا تا امروز زنده مانده، بخش مهمی از آن مرهون ایستادگی و روایتگری حضرت زینب(س) و دیگر بانوان کرپلاست. همین الگوست که بسیاری از مادران امروز از آن الهام می‌گیرند.

مریم حیدری، فعال فرهنگی و مادر سه فرزند می‌گوید: «برای دخترم، حضرت زینب(س) فقط یک شخصیت تاریخی نیست؛ نماد شجاعت و آگاهی است. سعی می‌کنم به او نشان بدهم که می‌شود هم عاطفی، هم محکم و هم مسئولیت‌پذیر بود. زنان عاشورا عاطفه خانوادگی و رسالت اجتماعی را یکجا جمع کردند.»

او اضافه می‌کند: «ما اگر بخواهیم دختران قوی و پسران مسئول تربیت کنیم، باید این الگوها را درست معرفی کنیم؛ نه صرفاً در قالب روضه‌های احساسی، بلکه با تبیین شخصیت و تصمیم‌های آنها.»

هیئت، مدرسه غیررسمی تربیت: بسیاری از مادران معتقدند هیئت اگر درست اداره شود، می‌تواند مکمل مدرسه و خانواده باشد.

ترگس موسوی که سال‌هاست در یک هیئت محلی فعالیت می‌کند، می‌گوید: «ما در هر هیئت سعی کرده‌ایم فضای خانواده‌محور ایجاد کنیم، برای نوجوانان کار گروه گفت‌وگو داریم، برای کودکان برنامه جداگانه و برای مادران نشست‌های تربیتی.» به گفته او، نوجوانی که در هیئت مسئولیتی می‌پذیرد، از نظم‌دهی تا کمک در توزیع نذری، عملاً درس مسئولیت‌پذیری و کار جمعی را می‌آموزد. «این تجربه‌ها، اگر با آموزش معرفتی همراه باشد، شخصیت‌ساز است.»

از اشک تا مسئولیت اجتماعی: برای برخی خانواده‌ها، محرم فقط موسم سوگواری نیست؛ فرصتی برای تمرین همدلی و خدمت است. خانواده کریمی هر سال بخشی از هزینه نذری را به تهیه بسته‌های معیشتی اختصاص می‌دهند و فرزندانشان را هم در این کار مشارکت می‌دهند.

در باره کرپلا می‌خواند، اما از روایت‌های خشن و سنگین پرهیز می‌کند. «برای بچه چهار ساله لازم نیست از جزئیات تلخ بگویم. من بیشتر از مهربانی امام حسین(ع)، از دوستی بچه‌های کرپلا، از وفاداری و شجاعت ساده حرف می‌زنم. مهم این است که یک پیوند عاطفی شکل بگیرد.» به گفته او، مادر نخستین راوی عاشوراست؛ پیش از سخنران و مداح و حتی پیش از کتاب درسی. اگر این روایت اولیه با محبت، آرامش و صداقت همراه باشد، در ذهن کودک ماندگار می‌شود.

عاشورا در زندگی روزمره: فاطمه سلیمانی، معلم و مادر یک نوجوان ۱۳ ساله معتقد است، اگر عاشورا فقط به دهه محرم محدود بماند، اثر تربیتی‌اش ناقص می‌شود. او می‌گوید: «من سعی می‌کنم مفاهیم عاشورا را در موقعیت‌های روزمره به کار ببرم. مثلاً وقتی بصرم در مدرسه با بی‌عدالتی روبرو می‌شود، درباره حقلطی صحبت می‌کنیم و اینکه امام حسین(ع) چرا در برابر ظلم ایستاد. یا وقتی بحث وفای به عهد پیش می‌آید از حضرت ابوالفضل(ع) مثال می‌زنم.»

او تأکید می‌کند که نوجوان امروز اهل پرسش است و نمی‌توان با جملات کلی او را قانع کرد. «اگر حقلط بگویم باید مثل یاران امام باشید، کافی نیست. باید تحلیل بدهیم، گفت‌وگو کنیم و حتی اجازه بدهیم نوجوان نقد و سؤال داشته باشد.»

در خانه سلیمانی، شب‌های محرم فقط به حضور در هیئت ختم نمی‌شود. آنها بعد از بازگشت، درباره سخنرانی و روضه صحبت می‌کنند. «گاهی بصرم برداشت متفاوتی دارد و همین گفت‌وگو باعث می‌شود عاشورا برایش تبدیل به یک مسئله زنده شود، نه یک خاطره تکراری.» فاطمه سلیمانی می‌گوید: «من در انتخاب هیئت خیلی دقت می‌کنم. برایم مهم است سخنران تحلیل تاریخی درست ارائه دهد و مطالب بی‌پشتوانه مطرح نشود. بچه‌ها امروز با یک جست‌وجوی ساده می‌توانند تناقض‌ها را پیدا کنند. اگر ما دقت